40. *Stipković Z.* Protupravnost kao pretpostavka odgovornosti za štetu. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu; 1991, str. 84.
41. *Stipković Z.* Protupravnost kao pretpostavka odgovornosti za štetu, Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu; 1991, str. 81.
42. *Pretty v.* UK – citirano prema Grubb A, Lanig J. Principles of Medical Law. 2. izd. Oxford: Oxford University Press; 2004, str. 132.
43. Zakon o obveznim odnosima čl. 1090.
44. Zakon o obveznim odnosima čl. 1089.
45. Zakon o obveznim odnosima čl. 1088.
46. Zakon o obveznim odnosima čl. 1091.
47. Zakon o obveznim odnosima čl. 1093.
48. Zakon o obveznim odnosima čl. 1094.
49. Zakon o obveznim odnosima čl. 1095.
50. Zakon o obveznim odnosima čl. 1096.
51. Zakon o obveznim odnosima čl. 1100.
52. Zakon o obveznim odnosima čl. 1100. st. 1.
53. Zakon o obveznim odnosima čl. 1101.
54. *Dika M.* Građansko ovršno pravo (I. Knjiga) – Opće građansko ovršno pravo. Zagreb: Narodne novine; 2007, str. 165–7.

PRAVNI ASPEKTI MEDICINSKOG VJEŠTAČENJA I NEIMOVINSKE ŠTETE U OKVIRU GRAĐANSKOPRAVNE ODGOVORNOSTI LIJEČNIKA ZA ŠTETU

LEGAL ASPECTS OF MEDICAL EXPERT TESTIMONY AND NON-ECONOMIC DAMAGE IN CIVIL LIABILITY OF PHYSICIAN

HRVOJE PAUKOVIĆ*

Deskriptori: Vještačenje – zakonodavstvo; Zakonska odgovornost; nesavjesno liječenje – zakonodavstvo; Odšteta i naknada

Sažetak. Prilikom utvrđivanja građanskopravne odgovornosti liječnika za štetu, od iznimne je važnosti utvrđivanje svih relevantnih činjenica koje omogućuju da sud na odgovarajući način primijeni pravnu normu. Kao jedno od bitnih sredstava prilikom utvrđivanja postojanja pretpostavki za građanskopravnu odgovornost liječnika za štetu, kao i za utvrđivanje kriterija za dosuđivanje odgovarajućeg iznosa naknade štete, rabi se gotovo ključno dokazno sredstvo – medicinsko vještačenje. Razumijevanje osoba pravne i medicinske struke, glede pitanja na koja svaka struka mora dati odgovor, kako bi se došlo do objektiviziranja slučaja i pravilnog i potpunog utvrđenja činjeničnog stanja imperativ je za pravilnu primjenu zakona kod rješavanja takvih slučajeva, posebno u svjetlu novog uređenja pojma neimovinske štete. Medicinska i pravna struka trebaju omogućiti svođenje problema građanskopravne odgovornosti liječnika za štetu u realne okvire, koji neće dopustiti pokušaje nepotrebne stigmatizacije liječničke profesije i slučajeve neopravdanog i neutemeljenog naknađivanja »štete«, već će objektivno i profesionalno, kada je doista zakonom osnovano, omogućiti punu i bezrezervnu zaštitu pacijenata i trećih osoba i njihovih prava na tjelesno i duševno zdravlje.

Descriptors: Expert testimony – legislation and jurisprudence; Liability, legal; Malpractice – legislation and jurisprudence; Compensation and redress

Summary. In the establishment of civil liability of physicians for damage caused, it is extremely important to establish all relevant facts for the court to render the appropriate verdict. One of the crucial instruments in the establishment of a presumed civil liability of physicians as well as in the establishment of the criteria for the assessment of a proper award, is the medical expert testimony – utilised as an essential proof. The comprehension of medical and legal professionals' replies to questions which every profession must answer in order to provide an objective access to the claim and a right and full establishment of the factual situation, is the imperative for a correct application of the law in the handling and settling of these claims, especially in the light of the new set up of the concept of non-economic damage. The medical and legal profession shall help placing the problems of civil liability of physicians into real frameworks, preventing any attempts of unnecessary stigmatization of medical profession and cases of unjustified and unfounded indemnification, and it shall objectively and professionally, based on the law, enable a full and absolute protection of patients and third parties and their rights to physical and mental health.

Liječ Vjesn 2008;130:288–293

Hrvatska bilježi rast odštetnih zahtjeva i sudskih sporova kojima se potražuje naknada štete zbog profesionalne pogreške liječnika. Zahtjevi oštećenih, odnosno onih koji se tako osjećaju, i trećih osoba koje traže naknadu štete zbog pogrešnoga medicinskog tretmana, kao i svih drugih propusta liječnika u fazi liječenja, upućuju na rastuću svijest i potrebu građana da zaštite svoje tjelesno i duševno zdravlje, svoju osobnost. Ponekad su ti zahtjevi motivirani i prevelikim očekivanjima od suvremene medicine pred koju se stavljaju izazovi kojima ona trenutačno ne može odgovoriti. Razlog povećanom broju odštetnih zahtjeva i sudskih sporova leži zasigurno i u činjenici da ni hrvatsko društvo nije imuno na pojedinačne pokušaje stjecanja iznosa naknade

* **Hrvatski ured za osiguranje** (Hrvoje Pauković, dipl. iur.)
Adresa za dopisivanje: Hrvoje Pauković, dipl. iur., Hrvatski ured za osiguranje, Martićeva 73, 10 000 Zagreb, e-mail: hrvoje.paukovic@huo.hr
Primljeno 1. listopada 2008., prihvaćeno 22. listopada 2008.

štete koji realno nemaju uporište u osnovnim načelima obveznog prava.

Ponekad se vrijedi zapitati nije li to još jedno nedovoljno istraženo i eksploatirano područje osoba koje se nalaze u (hranidbenom) lancu sustava naknade štete koje, nakon ipak završene kampanje potraživanja naknade štete s osnova trzajnih ozljeda vratne kralježnice, traži neko novo lukrativno područje. Stoji li i tvrdnja nekih da sve više njegujemo *»compensation culture«*, čime se nadograđuju na tvrdnju da je i hrvatsko društvo, nalik nekima, društvo koje je spremno na konflikt i parničenje (*litigious society)*?

Potrebno je svakako utvrditi da je, s razvojem društva u cjelini, neminovno očekivati sve veću zaštitu potrošača svih vrsta usluga, pa tako i zdravstvenih, i ponajprije zaštitu onog bazičnog prava osobnosti svakoga ljudskog bića, a to je njegovo pravo na tjelesno i duševno zdravlje i njihovu bezrezervnu zaštitu.

Isto tako je nesporno da je doista potrebno, bez predrasuda i cehovske kolegijalnosti na krivi način, objektivizirati i ovaj problem te osigurati da svaka oštećena osoba (pacijent i treće osobe), u određenoj proceduri, i nakon utvrđivanja svih medicinski i pravno relevantnih činjenica, dobije odgovarajuću zaštitu odnosno naknadu štete u slučaju ispunjavanja zakonskih pretpostavki.

Osnovni preduvjet pravičnog, i na zakonu utemeljenog, donošenja odluke u povodu odštetnog zahtjeva ili tužbe u sudskom postupku upravo i predstavlja to utvrđivanje činjenica i njihovo stavljanje u odgovarajući zakonski kontekst, kako bi došlo do adekvatne primjene pravne norme. Činjenice se utvrđuju postupkom koji se naziva dokazivanje, a jedno od iznimno bitnih dokaznih sredstava je i vještačenje.

Vještačenje kao dokazno sredstvo

Kako bi sud uopće mogao donijeti određenu meritornu odluku odnosno pravilno primijeniti materijalno pravo, konkretno pravnu normu koja će razriješiti spor, moraju se utvrditi sve relevantne činjenice. Te su činjenice predmet postupka dokazivanja te se, putem tog postupka, provjerava istinitost navoda i tvrdnji iznesenih u nekome sudskom postupku, s time da sud odlučuje koje će dokaze od predloženih izvesti radi utvrđivanja odlučnih činjenica.

Upravo te pravno relevantne činjenice o kojima ovisi zasnivanje, postanak, promjena ili prestanak nekoga pravnog odnosa dokazuju se raznim dokaznim sredstvima.

Jedno od tih dokaznih sredstava, i to tzv. osobne prirode jesu vještaci – oni su osobe pozvane pred sud, koje, koristeći se svojim stručnim znanjem, iznose svoja sadašnja zapažanja i mišljenja o činjenicama koje bi mogle biti važne za utvrđivanje istinitosti navoda koji su predmet dokazivanja.[1] Sagledavajući odredbe Zakona o parničnom postupku, može se utvrditi da se radi o osobi koja raspolaže stručnim znanjem kojim sud ne raspolaže, a to je znanje nužno radi utvrđenja ili razjašnjenja kakve činjenice.

Uloga vještaka, pa i onog medicinske struke, sastoji se u tome da obavijesti sud o svojim zapažanjima o trenutku kada daje svoje nalaze i mišljenje. Na temelju tih zapažanja o činjenicama koje postoje u trenutku davanja nalaza i mišljenja, vještak se koristi svojim posebnim znanjima i zakonitostima struke i naučne grane kojoj pripada. Tako se vještačenje, kao rezultat napora vještaka koji pomaže sudu u funkciji suđenja, sastoji od dva jednako važna i vrijedna dijela:

– *nalaza* – dio vještačenja u kojem vještak iznosi svoja zapažanja o sadašnjim činjenicama koje postoje u trenutku kada obavlja vještačenje, tj. prezentira sudu svoje vještačenje, koristeći se pritom svojim posebnim stručnim znanjem i općeprihvaćenim pravilima struke. Da bi se ovaj dio vještačenja mogao kritički ispitati, ali i posve razumjeti, te prihvatiti kao vjerodostojan, nisu dovoljne samo tvrdnje o zapažanjima vještaka, već je potrebno da vještak iznese i stručne postavke i pravila na temelju kojih je utvrdio postojanje činjenica koje navodi u vještačenju.[2] Tako nalaz medicinskog vještaka mora predstavljati sadašnje zapažanje o nečijim ozljedama temeljeno na medicinskoj dokumentaciji, kao i na pregledu oštećene osobe koji je obavio liječnik sudski vještak – nalaz mora biti potpun i jasan te iz njega mora proizlaziti dijagnoza.

– *mišljenja* – vještak cjelovito, određeno i jednoznačno iznosi svoje zaključke o postojanju činjenica iz prošlosti koje su sadržane u tvrdnjama stranaka o njihovu postojanju ili nepostojanju te zaključke o značenju, djelovanju, uzrocima i posljedicama određenih događaja. U medicinskom vještačenju to bi značilo zaključivanje o uzrocima nastanka ozljeda ili posljedicama koje trpi oštećena osoba.

Kao što je navedeno, vještak je osoba koja raspolaže stručnim znanjem (npr. medicinske struke) kojim sud ne raspolaže, a to je potrebno radi utvrđivanja relevantnih činjenica. Međutim, ne može svaka stručna osoba, pa tako ni liječnik biti određena za vještaka u jednome parničnom postupku. Da bi osoba koja raspolaže određenim stručnim znanjima i iskustvom mogla vještačiti, mora zadovoljiti određene uvjete i kriterije da bi doista postala imenovanim sudskim vještakom, s određenim pravima i obvezama.

Ta materija regulirana je Pravilnikom o stalnim sudskim vještacima*(1) kojim se određuje način utvrđivanja uvjeta za obavljanje poslova sudskog vještačenja, njihova prava i dužnosti te visina nagrade i naknade troškova za rad vještaka. Postupak imenovanja stalnih sudskih vještaka pokreće se zahtjevom osobe*(2) [3] koji se podnosi predsjedniku županijskog ili trgovačkog suda nadležnog prema prebivalištu podnositelja zahtjeva odnosno sjedištu pravne osobe. Nakon imenovanja, daje se i prisega kojom se izričito imenovani vještak obvezuje povjerena vještačenja obavljati savjesno i prema svom najboljem znanju, a svoje nalaze i mišljenja

*(1) Narodne novine 88/2008

*(2) Pravilnik o stalnim sudskim vještacima. Čl. 1. Osoba koja želi postati stalni sudski vještak, osim općih uvjeta za prijam u državnu službu, mora ispunjavati i sljedeće uvjete:

1. da je državljanin Republike Hrvatske,
2. da je državljanin države članice Europske unije ili neke druge države potpisnice Ugovora o Europskome gospodarskom prostoru,
3. da je zdravstveno sposoban za obavljanje poslova stalnog sudskog vještaka,
4. da je nakon odgovarajućeg završenog sveučilišnog studija odnosno odgovarajuće škole radio na poslovima u struci za koju se školovao, i to najmanje 5 godina, ako je završio odgovarajući preddiplomski i diplomski sveučilišni studij i radio na poslovima u struci za koju se školovao 8 godina i ako je završio odgovarajuću srednju školu i radio na poslovima u struci za koju se školovao 10 godina,
5. da ima sklopljen ugovor o osiguranju od odgovornosti za obavljanje poslova stalnog sudskog vještaka.

Za stalnog sudskog vještaka ne može se imenovati osoba za koju postoje zapreke za prijam u državnu službu iz članka 49. stavak 1.a) Zakona o državnim službenicima ili joj je izrečena sigurnosna mjera dok traju pravne posljedice osude ili joj je izrečena zabrana bavljenja zanimanjem u vrijeme kada traži imenovanje za stalnog sudskog vještaka.

Sposobnost kandidata za obavljanje poslova sudskog vještaka utvrđuje se provjerom kod imenovanog stalnog sudskog vještaka odgovarajuće struke pod čijim je nadzorom dužan obaviti najmanje pet vještačenja, izraditi nalaz i mišljenje, dok je sposobnost liječnicima specijalistima za obavljanje poslova stalnog sudskog vještaka utvrđena položenim stručnim specijalističkim ispitom nakon provedenog specijalističkog staža.

iznijeti točno, potpuno i objektivno sukladno propisima o vještačenju.*[3] [3]

Tako imenovani stalni sudski vještak postaje osoba koja osim što raspolaže stručnim znanjima, dobiva dodatne dužnosti, ali i prava. Stalni sudski vještak je i predmet konstantnog izravnog nadzora koji nad njegovim radom provodi predsjednik odgovarajućeg suda, ali i posrednog nadzora, budući da na njegov rad prigovore mogu podnijeti stranke u postupku i strukovne udruge. S druge strane, stalni sudski vještak ima pravo na nagradu i naknadu troškova.

Sve ove odredbe upućuju na važnost stalnih sudskih vještaka, kao i činjenicu da se, osim stručnih znanja kojima te osobe raspolažu, traže i određene dodatne kvalitete i uvjeti, sve s ciljem da njihovi nalazi i mišljenja budu ogledni primjerci, temeljem kojih može doći do pravilne primjene prava i time do rješavanja odnosa između stranaka.

Nalaz i mišljenje vještaka, odnosno postupak vještačenja podvrgnut je i proučavanju stranaka, davanju primjedbi na nalaz i mišljenje, a, u konačnici, ni sud nije vezan nalazom i mišljenjem jer se radi o dokaznom sredstvu čiju vrijednost sud slobodno ocjenjuje na osnovi savjesne i brižljive ocjene svih okolnosti.

Medicinsko vještačenje i pretpostavke potrebne za utvrđivanje građanskopravne odgovornosti liječnika za štetu

Medicinsko vještačenje ili medicinska ekspertiza postupovna je radnja u kojoj se medicinski pojmovi i instituti prevode na zakonom zadane institute i kategorije.[4] Medicinsko vještačenje vrlo je učestalo dokazno sredstvo za kojim se poseže prilikom postupaka naknade štete na osobi, posebno kod povreda njenog integriteta, zdravlja i radne sposobnosti jedne osobe. Koriste se u tzv. mirnom postupku, kod podnošenja odštetnog zahtjeva štetniku (odgovornoj pravnoj ili fizičkoj osobi) ili nadležnom društvu za osiguranje koje je osiguralo djelatnost štetnika, u okviru koje je došlo do štete i njegove odgovornosti.

Ono je nužno potrebno da bi se rasvijetlile sve relevantne okolnosti i činjenice te omogućilo njihovo stavljanje u ispravan zakonski kontekst te posljedično donijela ispravna odluka o odnosu između dviju strana.

Građanskopravna odgovornost liječnika za štetu učinjenu u obavljanju profesionalne djelatnosti može se dokazivati u pravilu isključivo putem medicinskih eksperata koji raspolažu stručnim znanjima i mogu rasvijetliti je li prilikom određenog medicinskog tretmana pacijenta došlo do propusta odnosno greške liječnika.*[4] [5]

O toj odgovornosti prosuđuje se temeljem odredbi Zakona o obveznim odnosima, i to u pravilu temeljem općih pravila o izvanugovornoj ili deliktnoj odgovornosti – tko drugomu prouzroči štetu, dužan ju je naknaditi ako ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivnje.*[5] [6]

Budući da se odgovornost za štetu vezuje uz skrivljeno postupanje štetnika, govorimo o subjektivnoj odgovornosti ili odgovornosti za štetu po načelu krivnje, a u našem sustavu na štetniku je teret dokaza da nije skrivljeno postupao. Za nastanak odgovornosti za štetu moraju biti kumulativno ispunjene sljedeće pretpostavke: štetna radnja, šteta (imovinska ili neimovinska), uzročnost između štetne radnje i štete, krivnja (namjera ili nepažnja) i protupravnost (povreda nekog prava koje spada u javni poredak).

U slučaju sudskog postupka kojim se primjerice potražuje naknada neimovinske i imovinske štete zbog navodne greške liječnika u postupanju, sud se nalazi u nimalo jednostavnoj poziciji. Nadležni sud, duboko svjestan da je potrebno utvrditi sve činjenice odgovarajućega štetnog događaja, kao i da je potrebno postizanje kumulacije svih pretpostavki za ostvarenje odgovornosti za štetu, pa zatim i pretpostavki za njezinu naknadu, mora se osloniti na nalaze i mišljenja medicinskih eksperata koje, kao dokazna sredstva, ovisno o okolnostima slučaja i činjenica koje se žele dokazati, predlažu jedna ili druga strana u postupku.

Iznimno je bitno da dođe do razumijevanja između suda i medicinskih vještaka te da se putem nalaza i mišljenja može doći do provjere činjeničnih navoda stranaka i posljedičnog rješenja spora.

S jedne strane, sudac, kao osoba pravne struke, mora u svom rješenju naznačiti koje okolnosti, činjenice i odgovore na koja pitanja nalaz i mišljenje vještaka treba sadržavati.

Rješenje o određivanju vještačenja trebalo bi sadržavati:

- odluku o osobi vještaka,
- jasan i precizan opis zadatka vještaka koji se najčešće sastoji u ovome:
  - poziv vještaku da brižljivo razmotri predmet vještačenja,
  - precizan zadatak vještačenja s popisom činjeničnih pitanja na koja vještak mora dati odgovore,
  - poziv vještaku da u nalazu i mišljenju navede sve što opazi i nađe,
  - poziv vještaku da nalaz i mišljenje dade po svim pravilima znanosti i vještine,
- ovlaštenje vještaku da razgleda spis, ali i druge isprave ako je to potrebno za davanje potpunog nalaza i mišljenja,
- rok u kojem je vještak dužan biti spreman dati nalaz i mišljenje odnosno izraditi ga u pisanoj formi.*[6]

Vrlo preciznim zadatkom navedenim rješenjem o određivanju vještačenja, medicinskom se vještaku olakšava zadatak, odnosno upućuje se u ispravnom smjeru koji će, u konačnici, omogućiti izradu nalaza i mišljenja temeljem kojih sud, ali i parnične stranke, mogu utvrditi sve potrebne činjenice da bi na njih primijenio materijalno pravo na odgovarajući način.*[7]

S druge strane, vještak koji je educiran ne samo u pogledu svoje medicinske struke, već ima određena saznanja o pravnom sustavu odgovornosti za štetu izradit će i nalaz i mišljenje na kvalitetniji način. Taj medicinski vještak olakšat će sucu i zastupnicima stranaka pravne struke razumije-

---

*[3] Pravilnik o stalnim sudskim vještacima. Čl. 10.

*[4] Petrić S. Pod liječničkom greškom razumijeva se svako postupanje zdravstvenog radnika koje je protivno medicinskim standardima, odnosno pravilima medicinske struke ili pravilima medicinske etike i deontologije. Građanskopravna odgovornost zdravstvenih djelatnika, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 1.

*[5] Zakon o obveznim odnosima. Čl. 1045.

*[6] Sessa Đ. op. cit.

*[7] *»U ovom postupku se određuje izvođenje dokaza medicinskim vještačenjem razvoja bolesti meningokokne sepse kod pok. ____ s aspekta mogućnosti pravodobne dijagnostike bolesti i sprječavanja njezina daljnjeg razvoja i smrti kao konačnog ishoda. Vještakom se imenuje prof. dr. ____ , specijalist infektolog kojemu se stavlja u zadatak da temeljem dokumentacije koja prileži spisu, te po potrebi drugih podataka i izviđaja koja se ovlašćuje pribaviti/obaviti utvrdi da li se pregled koji je obavljen nad pok. ____ u Službi za hitnu medicinsku pomoć u Varaždinu dana 30. 04. ____ , u vremenu od 21,42 do 21,47 sati s aspekta njegovih tada vidljivih, a i po njemu iznijetih simptoma može kvalificirati savjesnim i potpunim, uz posebnu napomenu da se bolest manifestirala već idućeg jutra oko cca 7,30 sati krvnim podljevima na stopalima i prednjem dijelu potkoljenica (što je opisano u Protokolu intervencije Djelatnosti za hitnu medicinsku posmoć po dr. Trifunoviću) te bi li dijagnosticiranjem konkretne bolesti prilikom pregleda pok ____ dana 30.04. mogao biti spriječen daljnji razvoj bolesti u njezinu sadržaju i akutnosti odnosno mogla biti spriječena smrt pok. ____ .«* Izvadak iz rješenja o određivanju vještačenja – općinski sud.

vanje problematike za koju oni, u pravilu, nisu dovoljno osposobljeni.

Slijedom navedenoga, iznimno je bitno postići puno razumijevanje svih sudionika sudskog postupka, raspravu i propitivanje svih teza navedenih u nalazu i mišljenju, i to u jednom kontradiktornom postupku, koji ne smije iza sebe ostaviti nepoznanice glede činjenica. Samo na taj način možemo doći do ispravne primjene materijalnopravnih normi koje jamče zakonsko rješenje prijepora između dviju strana.

Prilikom utvrđivanja građanskopravne odgovornosti liječnika za štetu postoji više situacija gdje je razumijevanje vještaka i suca od iznimne važnosti te gdje, u velikoj mjeri, od samog nalaza i mišljenja vještaka medicinske struke dolazimo do pitanja opstojnosti odgovornosti za štetu i prava na naknadu štete oštećene osobe. Nalaz i mišljenje su od krucijalne važnosti za pravilnu primjenu materijalnog prava, pa se može reći da je i sud faktički zavisan od nalaza i mišljenja vještaka.*[8]

Osoba koja se smatra oštećenom (pacijent) odnosno treće osobe koje imaju pravni osnov potraživati naknadu štete, u slučaju (sumnje) da je u tijeku liječenja došlo do greške, potražuju naknadu štete podnošenjem odštetnog zahtjeva (ili tužbe) ustanovi u kojoj se pacijent liječio. I u eventualnome mirnom postupku, za koji bi bilo dobro da prethodi sudskoj tužbi, i u parničnom postupku potrebno je utvrditi činjenicu, odnosno potrebno je da oštećena osoba (ili treće osobe) dokažu da je došlo do pogoršanja zdravlja, i to ne zbog prirode bolesti i ozljeda zadobivenih na drugi način, već kao posljedica određenoga medicinskog postupka ili pak njegova izostanka.

Oštećena osoba ne mora dokazivati krivnju liječnika, budući da se ona predmnijeva,*[9] [7] već mora dokazati uzročnu vezu između provedenog liječenja i nastanka štetne posljedice, kao jednu od pretpostavki odgovornosti za štetu.

Postojanje liječničke greške dovodi do odštetne odgovornosti samo ako je rezultat skrivljenog ponašanja liječnika (štetna radnja počinjena namjerno ili zbog nepažnje) pa tako liječnik dokazuje u tijeku postupka da ne snosi osobnu odgovornost, već da je nastala šteta (pogoršanje pacijentova zdravlja) posljedica nekih okolnosti na koje nije mogao utjecati, usprkos tomu što je postupao savjesno i učinio sve što je pacijentovo zdravlje zahtijevalo. U tom slučaju ne postoji odgovornost liječnika, pa ni pravo oštećene osobe na naknadu štete.

Zadatak je medicinskog vještaka da u postupku odredi i napravi distinkciju između štete koja je rezultat komplikacije*[10] i one koja nastaje kao posljedica greške. Neprihvatljivo je dvije različite okolnosti događanja objašnjavati (nazivati) istim pojmom, pogotovo što vještačenje na stručnoj razini korespondira s pravnom strukom čija je karakteristika točno definiranje svakog pojma ili okolnosti. Zbog toga se sudskomedicinski ne može istim pojmom nazivati npr. slučaj kada nakon ispravnog bilo kojeg invazivnog postupka nastupi daljnje pogoršanje zdravlja od slučaja kada pogoršanje zdravlja nastupa nakon zahvata prilikom kojeg je došlo do ozljede organa ili tkiva za koje se zna da se ne smije ozlijediti.[6]

Takvo razlikovanje komplikacije, gdje je došlo do neželjene posljedice a bez liječničke greške, i liječničke greške apsolutno je nužno kako bi sud mogao staviti određenu nastalu štetnu posljedicu u zakonski kontekst i utvrditi postoji li i u kojoj mjeri odgovornost. Vještak mora uzeti u obzir sve okolnosti i činjenice pojedinog slučaja, je li liječnik postupao ispravno i u skladu s onim što je objektivno stanje bolesnika (ozljeđenika) zahtijevalo, te pritom valja ocjenjivati mogućnosti djelovanja svakoga pojedinog liječnika (npr. drugačije liječnika opće medicine i specijalista, postupka u općoj bolnici i klinici).*[11] O prosudbi vještaka medicinske struke o postupanjima kolega tijekom liječenja određenog pacijenta u velikoj mjeri ovisi konačni rezultat postupka kojim se potražuje naknada štete budući da se na nju sud itekako oslanja.*[12]

Jedna od također nužnih pretpostavki za utvrđivanje građanskopravne odgovornosti za štetu, a u utvrđivanju koje vještaci medicinske struke imaju iznimno bitnu ulogu jest i uzročna veza između štetne radnje i štete. Na oštećenoj osobi je da dokaže da njezino pogoršano zdravlje nije posljedica prirodnog, redovitog tijeka bolesti, nego određenoga medicinskog tretmana, ali u tom slučaju pacijent, a svakako i sudac, ne može samostalno razlučiti koja određena štetna radnja poduzeta tijekom liječenja ima za posljedicu štetu.

Naime, šteta može nastati ili joj mogu pridonijeti prirodne posljedice bolesti ili ozljede, sudjelovanje više liječnika u liječenju, poduzimanje više različitih postupaka liječenja, ponekad nepredvidivo reagiranje pacijenata na metode liječenja i lijekove pa je u pravilu potrebno angažiranje vještaka medicinske struke za dokazivanje te pretpostavke.[8] Ako oštećena osoba ne dokaže postojanje uzročne veze, njezin zahtjev za naknadu štete bit će odbijen.*[13]

Iz naprijed navedenoga vidljivo je da je uloga vještaka medicinske struke u postupku utvrđivanja odgovornosti iznimno bitna, kao što je od velike važnosti precizno komuniciranje i izražavanje, korištenje jednoznačnih termina između suca, stranaka i vještaka koji sudjeluju u postupku.

Medicinsko vještačenje neimovinske (nematerijalne) štete

Ako se ostvare pretpostavke građanskopravne odgovornosti liječnika za štetu, štetnik odnosno osoba koja za njega odgovara, dužna je štetu naknaditi. Pojam štete regulira Zakon o obveznim odnosima (čl. 1046.) pa se ona određuje kao umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povreda prava osobno-

*[8] Sessa Đ. op. cit.

*[9] Klarić P. prema prof. dr. Škavić J. i prof. dr. sc. Zečević D. *»to najbolje osigurava slobodu stručnog djelovanja liječnika budući da mu jamči da neće odgovarati za pogoršanje zdravlja pacijenta odnosno neuspjeh liječenja, ako postupa pažljivo i u skladu s pravilima struke«*. Komplikacija i greška – sudskomedicinski pristup. Osiguranje 2008; 6.

*[10] *»komplikacija nastaje usprkos medicinski ispravnom i pravodobno provedenom postupku koji je izveden pravilnom upotrebom ispravne opreme i sredstva uz optimalnu organizaciju rada".* Liječničke novine 2006; 50.

*[11] Prof. dr. sc. Škavić J. i prof. dr. sc. Zečević D., op. cit.

*[12] *»Iz jasnih logičnih i neproturječnih nalaza i mišljenja liječnika vještaka nedvojbeno proizlazi da liječnik tuženika (bolnice) nije postupao u skladu s pravilima struke, jer je upravo iz razloga što je bio upozoren da se u oku nalazi strani predmet koji izaziva upalu, trebao tužitelja uputiti na RTG snimanje i propisati masivnu terapiju antibioticima, u kojem slučaju bi opasnost upale bila isključena ili znatno smanjena. Naime, upravo je upala oka, koja se razvila tijekom liječenja, liječenje otežala, a sam operativni zahvat zakomplicirala«*

»Tvrdnja da je teško i inače dijagnosticirati povredu vratne kralježnice… ne može sama po sebi biti ekskulpirajuća za tuženicu (zdravstvenu ustanovu) u situaciji kada je propuštetno u danim okolnostima, a to znači profesionalnom pažnjom i u skladu s pravilima medicinske struke provesti odgovarajuće standardne pretrage da bi se utvrdila cjelovita dijagnoza, jer tek ispravno postavljena dijagnoza uvjet je za pravilno i uspješno liječenje«, Županijski sud u Zagrebu. Gž 5991/01 od 18. 2. 2003. g.

*[13] *»Pravilan je zaključak sudova da u konkretnom slučaju nije dokazano postojanje pretpostavaka uzročnosti nastale štete, tj. da bi oboljenje tužitelja od hepatitisa B bilo uzrokom propusta tuženih prilikom uzimanja krvi ili davanja injekcije pencilina, zbog čega je zahtjev opravdano odbijen.«*, VSRH, Rev 105/91 od 11. 5. 991.

sti (neimovinska šteta). Što se podrazumijeva i što predstavlja povredu prava osobnosti fizičke i pravne osobe određuje okvirno i primjerice čl. 19. Zakona o obveznim odnosima – pravo na život, pravo na tjelesno i duševno zdravlje, pravo na ugled, čast i dostojanstvo, pravo na ime, pravo na privatnost osobnog i obiteljskog života, pravo na slobodu i druga prava osobnosti.

To znači da će praksa moći kreirati i druge slučajeve u kojima oštećenik može zahtijevati naknadu neimovinske štete. Uz činjenicu da sudska praksa u pravilu nije važeći izvor prava, u konkretnom slučaju, dosljedna i ujednačena sudska praksa mora biti brana, koja će spriječiti da se utuživanje povreda prava osobnosti ne pretvori u njegovu negaciju.

U dosadašnjim raspravama pojavila su se različita tumačenja »drugih prava« iz čl. 19. st. 2. ZOO/05. Dosadašnje rasprave ipak se mogu svesti na dva osnovna stava, pa tako jedan stav smatra da su »druga prava« iz čl. 19. st. 2. ZOO/05 samo prava koja su određena Ustavom RH, međunarodnim ugovorima koje je ratificirala Republika Hrvatska, Konvencijama, te zakonima. Drugi stav, doživljava »druga prava« iz čl. 19. st. 2. ZOO/05 tako da ona ne moraju biti predviđena u citiranim propisima, već upravo suprotno – da će ih kreirati sudska praksa.[9]

Objektivno poimanje pojma neimovinske štete plod je suvremenih tendencija u pravnoj teoriji i usporednom odštetnom pravu. Od novijih kodifikacija tu ulaze Obligacijski zakonik Republike Slovenije iz 2001. i Građanski zakonik Ruske Federacije iz 1994. g.[10]

Prema toj koncepciji neimovinsku štetu čini već sama povreda prava osobnosti, pa ako sud nađe da to težina i okolnosti slučaja opravdavaju, dosudit će pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade imovinske štete, pa i kad nje nema. Pri odlučivanju o visini pravične novčane naknade sud će voditi računa o jačini i trajanju ozljedom izazvanih fizičkih boli, duševnih boli i straha, o cilju kojemu služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive s njezinom naravi i društvenom svrhom.*(14) 6

Ranije određenje neimovinske štete (ZOO/91) definiralo je nematerijalnu štetu kao nanošenje drugom fizičkog bola ili straha, a zatim su se taksativno navodili oblici koji su novčano naknadivi fizičkim osobama. Tako su pravno priznati oblici neimovinske (ranije nematerijalne) štete regulirani kao: strah, fizički bolovi, duševne boli zbog smanjenja životne aktivnosti, naruženja, povreda ugleda i časti, smrti bliske osobe te duševne boli zbog naročito teškog invaliditeta bliske osobe.

Dakle, novim uređenjem neimovinske štete dosadašnji oblici, odnosno konstitutivni elementi nematerijalne štete, postaju samo kriteriji, odnosno kvalifikatorne okolnosti, kojima se procjenjuje razina povrede prava osobnosti, kao neimovinske štete.

Oba Zakona o obveznim odnosima su u primjeni, po »starom« ZOO rješavaju se štete nastale do 1. siječnja 2006. g., a po »novom« ZOO štete nastale od tog datuma nadalje.

I u praksi pravnika pojavile su se određene dvojbe glede nove regulacije neimovinske štete, odnosno bojazni što će ona donijeti u praksi. Takve dvojbe zasigurno utječu i na rad sudskih vještaka budući da sud rješenjem određuje kakav zadatak ima vještak koji treba izraditi nalaz i mišljenje. Nakon određenog proteka vremena, pokazala se, još uvijek kvantitativno skromna, praksa pravnika da se prilikom podnošenja odštetnog zahtjeva u mirnom postupku odnosno tužbe prvenstveno treba imenovati koje je to povrijeđeno pravo osobnosti (kod slučajeva navodne liječničke greške prvenstveno pravo na tjelesno i duševno zdravlje), a zatim se navode sva ona mjerila odnosno kvalifikatorne okolnosti koje opravdavaju dosuđivanje pravične naknade te se navode, za svaku od tih okolnosti, koji se iznosi potražuju.

Imajući u vidu takve odštetne zahtjeve/tužbe koje podnose pravnici, i stalni sudski vještaci moraju postupati na sličan način – liječnik se u svojstvu vještaka poziva da se očituje, kao stručna pomoć sudu, i ocijeni kvalitativne i kvantitativne osobine neimovinske štete. On sud obogaćuje znanjem o medicinskim štetnim posljedicama koje oštećenik trpi u odnosu na prethodno stanje svojega tjelesnog i duševnog zdravlja. Vještak pomaže u ocjeni težine povrede prava osobnosti – kod povrede prava na tjelesno zdravlje treba utvrditi stupanj oštećenja tijela (gubitak dijela tijela, gubitak funkcije).[11] Pregledom dosadašnjih rješidbi sudova, mnogi praktičari utvrdili su da, zbog promjene Zakona o obveznim odnosima, nije došlo do nekih dramatičnih promjena budući da se ni medicinska vještačenja, pa u konačnici ni sudske presude odveć ne razlikuju u odnosu na praksu po ZOO/91.*(15)

Kada se razmatra medicinsko vještačenje koje ima za cilj pomoći odrediti opseg neimovinske štete, ali tek nakon što su medicinski eksperti pomogli utvrditi sudu da su se ostvarile sve pretpostavke za opstojnost građanskopravne odgovornosti liječnika odnosno zdravstvene ustanove za štetu, potrebno je naglasiti da se radi o povredi prava na tjelesno i duševno zdravlje, koja bi se trebala vještačiti na isti način kao da je povreda prava osobnosti nastupila zbog bilo koja druge štetne radnje (npr. stradavanje u prometnoj nezgodi). Ni u jednom postupku utvrđivanja obujma neimovinske štete koji će pomoći sudu u određivanju naknade za neimovinsku štetu, ne bi trebalo dopustiti razvoj sudske, ili eventualno osigurateljne, prakse da se prouzročena neimovinska šteta »sanira« pravičnom novčanom naknadom koja bi odstupala (u smislu povećanja iznosa naknade) od važećih Orijentacijskih kriterija Vrhovnog suda, samo zato što je do štete došlo zbog odgovornosti liječnika odnosno zdravstvene ustanove. Takve slučajeve odgovornosti liječnika odnosno zdravstvene ustanove za štetu treba demistificirati, javno i stručno raspravljati, evidentirati, pratiti i analizirati, međutim, nipošto ne otvarati prostor za stigmatizaciju liječničke profesije te za traženje neopravdane i neosnovane

---

*(14) Zakon o obveznim odnosima. Čl. 1100.

*(15) *»… Slijedom toga od tuženika potražuje naknadu neimovinske štete zbog povreda prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje te za pretrpljenu imovinsku štetu u vidu troškova tuđe pomoći i njege.*

…

Po kriteriju pretrpljenih fizičkih boli potražuje naknadu u iznosu od 15.000,00 kn, po kriteriju pretrpljenog straha naknadu u iznosu od 13.000,00 kn, po kriteriju pretrpljenih duševnih bolova zbog smanjenja životne aktivnosti iznos od 16.000,00 kn, po kriteriju pretrpljenih duševnih bolova zbog naruženosti iznos od 11.000,00 kn, a za troškove tuđe pomoći i njege u vezi s liječenjem iznos od 7.200,00 kn, dakle ukupno 62.200,00 kn. Kako mu je tuženik dana 27. 02. 2008. godine isplatio nesporni iznos naknade štete od 31.100,00 kn, to tužbenim zahtjevom traži preostali iznos do pune naknade štete – dakle 31.100,00 kn.

…

Nalazom i mišljenjem liječnika vještaka dr. ____ , spec. ortopedije i traumatologije te dr. ____ , spec. neurologa, kojem stranke nisu prigovarale, a sud ga ocjenjuje nepristranim i stručnim, utvrđeno je kako je tužitelj u predmetnom štetnom događaju zadobio višeiverni kompliciran prijelom lijeve potkoljenice, bimaleolarni prijelom desne potkoljenice bez pomaka, lacerokontuzne rane glave i iznad desnog oka te natučenje vratne i grudne kralješnice.

Tužitelju je time, a prema odredbi čl. 19. st. 2. u vezi s čl. 1046. Zakona o obveznim odnosima povrijeđeno pravo osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje.

Vještaci su utvrdili da je tužitelj uslijed ovih ozljeda pretrpio strah jačeg intenziteta u trajanju od 3 dana, srednjeg intenziteta u trajanju od 15 dana, te blagog intenziteta daljnjih mjesec dana, a nakon čega se nastavilo stanje tzv. kasnog straha koji je trajao još 2 mjeseca.

naknade štete, budući da je to protivno osnovnim načelima obveznog prava.

LITERATURA

1. *Triva S, Dika M.* Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, 2004. g.
2. *Sessa Đ.* Procesni položaj medicinskog vještačenja i vještaka u parničnom postupku, Simpozij »Profesionalna odgovornost liječnika«, Narodne novine, 2007. g.
3. Pravilnik o stalnim sudskim vještacima, Narodne novine 88/2008.
4. *Gnjidić Ž.* Vještak i vještačenje, Uvod u medicinsko vještačenje u građanskim parnicama, Medicinska naklada Zagreb, 2008. g.
5. *Petrić S.* Građanskopravna odgovornost zdravstvenih djelatnika, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 1, 2005. g.
6. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine 35/2005
7. *Škavić J, Zečević D.* Komplikacija i greška – sudskomedicinski pristup, Osiguranje br. 6, 2008. g.
8. *Jelčić O.* Građanskopravna odgovornost liječnika za štetu, Simpozij »Profesionalna odgovornost liječnika«, Narodne novine, 2007. g.
9. *Boić V.* Naknada štete izvanbračnom drugu, Zbornik savjetovanja Hrvatskog ureda za osiguranje, 2008. g.
10. *Veselić I.* Pojedini aspekti dospijeća pravične naknade neimovinske štete. Zbornik savjetovanja Hrvatskog ureda za osiguranje, 2008. g.
11. *Gnjidić Ž.* Vještačenje i popravljanje neimovinske (nematerijalne) štete, Uvod u medicinsko vještačenje u građanskim parnicama, Medicinska naklada Zagreb, 2008. g.

VRSTE POSTUPAKA ZA UTVRĐIVANJE PROFESIONALNE ODGOVORNOSTI

PROCEDURES FOR ESTABLISHING PROFESSIONAL LIABILITY

NIKOLINA BUDIĆ*

Deskriptori: Liječnici – zakonodavstvo; Nesavjesno liječenje – zakonodavstvo; Zakonska odgovornost

Sažetak. Sve veća izloženost postupcima za utvrđivanje odgovornosti zbog obavljanja medicinske djelatnosti upućuje na potrebu da se članovi Hrvatske liječničke komore upoznaju s osnovama za utvrđivanje odgovornosti. Stoga je potrebno izložiti razloge zašto je liječništvo profesija te koja se vrsta odgovornosti može utvrđivati, u kojim se to postupcima provodi i koje su vrste mogućih sankcija. Posebna je uloga Hrvatske liječničke komore, koja istovremeno štiti prava i zastupa interese liječnika te provodi disciplinski postupak.

Descriptors: Physicians – legislation and jurisprudence; Malpractice – legislation and jurisprudence; Liability, legal

Summary. All the greater exposure to the procedures for determining liability for the conduct of medical activity points to the need that members of the Croatian Medical Chamber know the basis for establishing liability. Therefore, it is necessary to expose the reasons why the doctors are professionals and what kind of responsibility can be determined, in which procedures it is implemented, and what are the types of possible sanctions. Croatian Medical Chamber has a special role is, as it at the same time protects the rights and represents the interests of doctors, and enforces disciplinary proceedings.

Liječ Vjesn 2008;130:293–296

Svjesni činjenice da liječnici u najvećem broju nisu unaprijed upoznati s pravnim područjem koje regulira pitanja njihove odgovornosti, u ovom ćemo radu iznijeti prikaz postupaka u kojima se može procijeniti odgovornosti liječnika.

Ujedno, namjera je liječnike upozoriti da su uz profesionalno bavljenje liječničkim zanimanjem uvijek potencijalno izloženi pokretanju postupaka za procjenu njihove odgovornosti. Pokretači tih postupaka najčešće su upravo osobe kojima se zdravstvena usluga pruža.

Edukacija liječnika o osnovnim razlozima i elementima koji se rabe u hrvatskome pravnom sustavu za procjenu profesionalne odgovornosti može dodatno demistificirati ovo područje i pridonijeti boljem razumijevanju uloge profesionalca kao potencijalnog tuženika.

Kako smisao postojanja krovne staleške organizacije liječnika, Hrvatske liječničke komore, upućuje da i ona ima aktivnu ulogu u davanju odgovora na otvorena pitanja, autorica se osvrće i na mogućnosti djelovanja koje su u ingerenciji ove organizacije.

Liječništvo kao profesija

Liječništvo – regulirana profesija

Karakteriziranjem liječništva kao profesije, odnosno pojedinca kao profesionalca potrebno je istaknuti što čini obilježja profesionalne djelatnosti. To su: obavljanje zanimanja kao djelatnosti, a ujedno djelatnost je najčešće glavni izvor prihoda osobe koja zanimanje obavlja kao djelatnost.

Kao što je vidljivo iz odredaba Zakona o zdravstvenoj zaštiti profesionalna liječnička djelatnost može se obavljati u okvirima organizacija koje postoje radi pružanja zdravstvenih usluga bilo da se radi o zdravstvenim ustanovama, trgovačkim društvima za obavljanje zdravstvene djelatnosti ili u liječničkim ordinacijama.[1]

* **Hrvatska liječnička komora** (Nikolina Budić, dipl. iur.)

Adresa za dopisivanje: N. Budić, dipl. iur., Hrvatska liječnička komora, Zagreb, Šubićeva 9

Primljeno 1. listopada 2008., prihvaćeno 22. listopada 2008.